

正しい 唐手用語

Správná terminologie v karate

česká transkripce

Jan Čech

目次

Obsah:

Úvodem	3
Japonština	4
Obecné termíny	6
Při tréninku	7
Technika úderů	9
Technika krytů	10
Technika kopů	11
Postoje	12
Úderové plochy	13
Mapa citlivých bodů lidského těla	15

Tento ebook je volně šiřitelný pouze pro soukromé účely. Pokud byste jej (nebo jeho část) chtěli zveřejňovat, či použít jako součást dalších prací, prosím kontaktujte mne na info@bujutsukan.cz.

Za pomoc a kontrolu vděčím své ženě Noriko.

© Jan Čech 2019

はじめに、

Úvodem:

Japonština je nedílnou součástí karate. Její používání sice pro začátečníka může být zpočátku neskonné a matoucí, ale k osvojení si základních termínů dochází většinou velmi rychle. Stejně jako v jakémkoliv jiném sportu (či obecně oboru lidské činnosti) s sebou nese výhodu rychlé a srozumitelné komunikace, bez nutnosti neustálého popisování a krkolomného vysvětlování postupů a technik.

Je však zapotřebí nejprve pochopit, že terminologie bojových umění není žádná exaktní věda. Mezi druhy karate a často i mezi jednotlivými školami existují rozdíly v používaném názvosloví. Naštěstí výrazných rozdílů není mnoho a japonština/okinawština tak plní úlohu obecné terminologie velmi dobře.

Účelem této brožury není porovnávat, či snad dokonce soudit rozdíly v terminologii napříč karate společnostmi. Neklade si ani za úkol vysvětlovat čtenáři správné provedení techniky, či tvaru postojů, neboť k tomu slouží praktický trénink v dódžó. Sepsání nejčastěji používaných výrazů a jejich překlad by však mohl pomoci každému, kdo si není jistý výslovností, významem, nebo použitím japonštiny při svém vlastním tréninku. Ebook se třeba bude hodit všem, kdo na tréninku, či semináři zaslechli neznámý japonský výraz a nestihli se na něj učitele zeptat.

***

日本語、

Japonština:

Čeština má obrovskou výhodu výslovnosti relativně podobné japonštině. Naše interpunkce pak bezvadně řeší tolik důležité rozlišování mezi dlouhými a krátkými samohláskami, které mohou v japonském jazyce měnit významy celých slov. Česká transkripce tak pomáhá předejít nedorozuměním, která způsobuje nikoliv naše neschopnost japonštinu správně vyslovit, ale zavádějící anglický přepis.

Vyhnete se tak složité situaci, kdy Japonec napíše slovo *mokusó* jako *mokusou* (v japonštině se v tomto případě poslední slabika *so* prodlužuje přidáním *u*), ale číst jej bude s dlouhým *ó*. Američan totéž přečte jako *mokusou*, ovšem zapíše jako *mokuso*, případně ve snaze vyhnout se konečnému *ou* pokusí slovo zapsat jako *mokusoh*. Našinec pak bude stát před volbou, jestli slovo číst krátce *mokuso*, anebo jestli na konci slova přeci jen nepřechází *h*. Jedna čárka nad *ó* celý problém vyřeší a rázem zde máme správnou japonskou výslovnost, bez zbytečných nedorozumění.

Anglické přepisy, které byly dlouhou dobu jediným zdrojem japonských výrazů u nás napáchaly takřka nevratné škody. Tím nejlepším příkladem je bojové umění *džúdó*, které u nás 99% společnosti zná jako džudo. V poslední době začínají být populární japonské (původně čínské) nudle *rámen* a já se opět děším toho, že se u nás tento název zažil s krátkým *a*, tedy *ramen*. O takovém tofu ani nemluvě (správně *tófu*).

Myslím, že pokud má terminologie v karate sloužit i jako pomůcka v mezinárodní komunikaci např. na seminářích, bylo by přínosné se pokoušet s tímto trendem bojovat a zažité výrazy opravovat. Vyhnete se tak vytvoření jakési „naší japonštiny“, které však sami Japonci nebudou rozumět a jejíž existence tak bude vlastně zbytečná.

Nelze však jen dobře rozumět japonsky a předpokládat, že tím obsáhneme i terminologii celého karate. Nejen, že některá slova vyloženě nesou známky žargonu, ale díky své dlouhé historii je karate slovník bohatý i na poetické a s technikou zdánlivě nesouvisející výrazy. Zajímavostí jsou ty, které se sice v karate celosvětově používají, ale v běžné japonštině se přitom prakticky nevyskytují. Například slovo **hidži** 肘 znamená velmi jednoduše loket a v některých stylech karate na něj narazíme jako na součást složených výrazů, které stroze popisují jednotlivé techniky. Pro úder loktem tak můžeme použít spojení *hidži-ate*, nebo také *hidži-uchi* a výhodou takových jednoduchých sousloví bude právě to, že jim porozumí nejen karatisté, ale kdokoliv od Hokkaidó až po Okinawu.

日本語、

Japonština:

Oproti tomu některé další větve z bohaté rodiny karate dávají přednost pojmu **enpi** (empi) 猿臂, archaickému výrazu, který v překladu znamená zhruba opičí paže a který je součástí starých rčení a přísloví.

Stejný případ je pak výraz **koši** 虎趾, který lze zhruba překládat jako tygří tlapu (nohu) a který se opět mimo karate prakticky nikde jinde nevyskytuje. Označení přední části chodila hned za prsty (kterou kopeme např. maegeri) je totiž v běžné japonštině **džósokutei** 上足底.

V neposlední řadě bych se rád pozastavil nad změnou znělosti některých souhlásek ve složených slovech. Nerad bych však z krátkého ebooku udělal učebnici japonštiny a tak se zde omezím jen na stručné popsání tohoto jevu.

Při spojování slov do delších složených tvarů někdy dochází ke změně znělosti první souhlásky (v japonštině samozřejmě slabiky) napojovaného výrazu. Tomuto jevu se říká *rendaku* 連濁 a povědomí o jeho existenci je zpotřebí jak při tvorbě, tak především u pokusů o opětovné rozkládání složenin.

Víme tedy, že v karate říkáme úderu *cuki*. Jakmile však dojde k vytvoření složeného výrazu, např. ve spojení se slovem *gjaku* (opačný), výsledek nebude jednoduše *gakucuki*. Jev *rendaku* v tomto případě způsobí změnu neznělého *cu* na znělé *zu* a opačný úder tedy bude správně *gakuzuki*. Stejný jev je možné pozorovat i u názvů kopů, neboť kop se samostatně čte jako *keri* 蹴り, ale ve složeninách již jako *maegeri*, *mawašigeri*, *ušiogeri* atd.

Důležitost znalosti tohoto jevu krásně demonstruje můj oblíbený příklad. Pokud se totiž pokusíte o zpětné rozložení např. slova *maegeri* a zapíšete samotný kop jako *geri*, případně techniku kopů jako *geriwaza* vězte, že se dopouštíte vskutu zábavného omylu. *Geri* je v japonštině průjem a odvozený význam jinak neexistujícího slova *geriwaza* už snad ani netřeba rozvádět.

Totéž platí i u postojů *tači* 立ち, ve složeninách pak *zenkucudači*, *kibadači*, *šikodači* atd.

Změna znělosti je samozřejmě přítomná napříč celou japonštinou. Až tedy například někoho vezmete do suši restaurace, můžete se jej pokusit ohromit svou znalostí jazyka a vysvětlit, že tolik užívané temíny *makisuši*, *nigirisuši* atd. jsou ve skutečnosti jen obecně rozšířené chyby. Správný tvar je *makizuši*, *nigirizuši* a podobně.

***

一般用語

Obecné termíny:

Dódžó	道場	doslova místo cesty - cvičebna tradičních umění
Karate / Tóde	唐手	původní název „čínské ruce“ poukazující na původ karate
Karate	空手	moderní název „prázdné ruce“ užívaný zhruba od 30. let minulého století, kdy se karate dostalo z Okinawy do Japonska
Karategi	空手着	
Keikogi	稽古着	
Dógi	道着	oblek, ve kterém se cvičí karate, nebo jiná tradiční umění*
Keiko	稽古	trénink (tradičních umění, nejen bojových)
Kóhai	後輩	každý, kdo je v dódžó hierarchii pod vámi („služebně mladší“)
Júdanša	有段者	držitelé černých pásů (danů)
Júkjúša	有級者	držitelé stupňů kjú
Obi	帯	opasek
Rjú	流	proud/plynout – pojem, kterým se označují směry tradičních umění předávaných v nepřetržité linii učitelů a žáků
Senpai	先輩	každý, kdo je v dódžó hierarchii nad vámi („služebně starší“)
Sensei	先生	učitel
Sóke	宗家	hlava rodiny – hlavní představitel školy tradičního umění
Tatami	畳	tradiční rohože z rýžové slámy

---

* Obecně používaný termín *gi*, označující cvičební úbor, není skutečným japonským slovem. Postupem času se zažil natolik, že je možné jej zařadit do kategorie karate žargonu a rovnou jej neodsuzovat jako chybu. Mějte ale na paměti, že japonští kolegové nebudou slůvku *gi* vždy rozumět.

稽古中

Při tréninku:

Aši kótai	足交代	prohodit nohy (v postoji)
Činkučí	一寸力	(okinaw. dialekt) „nehybná“ struktura těla založená na zpevnění kloubů, zakořeněném postoji a <i>gamaku</i>
Dacurjoku	脱力	zbavení se síly, uvolnění
Džumbi undó	準備運動	
Jobi undó	予備運動	přípravné cvičení – rozcvička
Gamaku	ガマク	(okinaw. dialekt) zpevnění oblasti spodního břicha (typické pro styly karate z okinawského města Naha – Gódžú-rjú a Ueči-rjú)
Hadžime	始め	začátek
Idó kihon	移動基本	základní techniky s přesuny v postojích
Jame	止め	konec
Jói	用意	příprava
Kata	型	sestavy pohybů
Kiai	気合	sjednocení síly, nasazení – ohnisko techniky, soustředění a dechu, zpravidla provázené výkřikem
Kihon	基本	základ (cvičení základních technik)
Kime	決め	od slovesa kimeru – rozhodnout. Kime označuje konečnou fázi techniky, při které dochází k jejímu účinku. Úder je nejsilnější v době dopadu na cíl, kdy je zapotřebí jej podepřít zpěvněním těla. V případě pák se jako kime označuje bod, ve kterém je páka pevně nasazena a začíná lámat soupeřovu končetinu.
Ki wo cuke	気を付け	ekvivalent v češtině je „pozor“. Vzpřímený stoj s rukama u těla.
Mawatte	回って	otočte se!

稽古中

Při tréninku:

Mokusó	黙想	tiše rozjímat – slouží k oddělení běžných každodenních činností a cvičení bojového umění. Během mokusó se můžete pokusit vyprázdnit si hlavu a chvíli nemyslet vůbec na nic. Z počátku to nemusí být vůbec snadné.
Mučimi	餅身	(okinaw. dialekt) těžké lepivé techniky
Neko no undó	猫の運動	kočičí cvičení – zvláštní druh kliku obvykle na konci rozcvičky
Otagai ni rei	お互いに礼	vzájemná úklona
Rei	礼	vyjádření úcty, úklona
Tai sabaki	体さばき	úhyby
Seiza	正座	doslova „správně sedět“ – vyjadřuje klečení, resp. sed na patách.
Sensei ni rei	先生に礼	úklona učiteli
Šinkjaku	伸脚	protažení nohou
Šinzen ni rei	神前に礼	úklona před bohy – zahájení a ukončení cvičení směrem ke svatyni kamidana. Pojem 神 kami (šin) vychází ze šintoismu a nelze jej jednoduše přeložit jako bůh v křesťanském smyslu. Současná dódžó jsou ze své podstaty sekulární a obecná shoda mezi učiteli je taková, že je vhodné nechat na každém zvlášť, jak takovou úklonu chápat. Pod pojem <i>šinzen ni rei</i> lze zahrnout jak vzdání úcty místu kde cvičíme, tak předkům v linii učitelů, obvykle na fotografiích v dódžó. Pokud je někdo věřící a úklonu provádí vůči vlastnímu bohu/bohům, je to jen na jeho/jejím uvážení a tato skutečnost tradici bojového umění nijak neodporuje.
Šómen ni rei	正面に礼	úklona vpřed – používá se jako náhrada za šinzen ni rei, v případě, že chybí svatyně kamidana. Obvykle mimo tradiční dódžó ve sportovních tělocvičnách atd.

突き技

Technika úderů:

Agehidžiate	上げ肘当て	zvedák loktem
Agezuki	上げ突き	zvedák
Cuki	突き	bodnutí – přímý úder
Čúdan	中段	střední pásmo (označení trupu)
Džódan	上段	horní pásmo (označení těla od ramen nahoru)
Džunzuki	準突き	přímý úder vedený přední rukou na místě bez kroku
Furizuki	振り突き	rozmáchlý hák vedený silou celého těla
Gedan	下段	spodní pásmo (označení těla od pasu dolů)
Gjakuzuki	逆突き	přímý úder vedený zadní rukou
Haitóuči	廃刀打ち	úder palcovou hranou otevřené ruky
Hidžiate	肘当て	úder loktem (obecně)
Kizamizuki	刻み突き	rychlý švihový úder
Mawašihidži-ate	回し肘当て	
Hinerihidži-ate	捻り肘当て	úder loktem vedený ze strany
Mawašizuki	回し突き	krátký hák
Morotezuki	諸手突き	úder oběma rukama
Nukite	貫き手	bodnutí prsty
Oizuki	追い突き	přímý úder s krokem vpřed
Renzuki	連突き	kombinace více úderů
Šóteizuki	掌底突き	úder otevřenou dlaní
Šutóuči	手刀打ち	úder malíkovou hranou otevřené ruky
Urazuki	裏突き	obrácený úder (hřbet ruky směřuje dolů)
Urakenuči	裏拳打ち	švihový úder hřbetem pěsti
Zuzuki	頭突き	úder hlavou

受け技

Technika krytů:

Ageuke	上げ受け	kryt zdvihem
Džódanuke	上段受け	kryt horního pásma (obecně)
Gedanbarai	下段払い	kryt na spodní pásmo (harai – máchnutí, smetení)
Hikiuke	引き受け	kryt s úchopem protivníkovy končetiny a následným tahem
Kakeuke	掛け受け	kryt provedný tlakem, či zaháknutím otevřené ruky (kakeru – zavěsit)
Nagašiuke	流し受け	svedení útoku stranou (nejčastěji otevřenou rukou)
Kókenuke	孤拳受け	kryt hřbetem ohnutého zápěstí
Kósauke	交差受け	obouruční kryt překříženými předloktími
Kuriuke	繰り受け	kruhový kryt vedený loktem shora
Osaeuke	抑え受け	tlak na soupeřovu končetinu (za použití <i>mučimi</i>)
Otošiuke	落と受け	sražení útočící končetiny shora
Sotouke	外受け	vnější kryt
Sukuiuke	掬い受け	podebrání spodem (často s následným úchopem)
Šutóuke	手刀受け	kryt seknutím malíkovou hranou
Toraguči	虎口	tygří tlama, obouruční technika v japonském karate často nazývaná mawaši uke
Učiuke	内受け	vnitřní kryt
Uke	受け	nejčastěji se pro naše potřeby překládá jako kryt, ve skutečnosti však slovo uke(ru) znamená přijmout

蹴り技

Technika kopů:

Čúdangeri	中段蹴り	kop na střední pásmo (na trup)
Džódangeri	上段蹴り	kop na horní pásmo (na hlavu)
Fumikomi	踏み込み	prošlápnutí
Gedangeri	下段蹴り	kop na spodní pásmo (od pasu níž)
Hizageri	膝蹴り	kop kolenem
Jokogeri	横蹴り	kop do strany
Kakato-otoši	踵落とし	kop patou vedený shora
Keage	蹴上げ	nadkopnutí (kop švihem bez kekomi)
Kekomi	蹴込み	prokopnutí (protlačení kime v kopu)
Keri	蹴り	kop
Kintekigeri	金的蹴り	kop spodem na rozkrok (zkráceně také kingeri)
Maegeri	前蹴り	kop vpřed
Mawašigeri	回し蹴り	obloukový kop
Mikazukigeri	三日月蹴り	obloukový kop vedený zpravidla chodidlem (mikazuki – půlměsíc)
Rengeri	連蹴り	kombinace více kopů
Sokutó kansecugeri	足刀関節蹴り	šikmý kop malíkovou hranou směřovaný na koleno
Tobigeri	飛び蹴り	kop ve výskoku
Uramawašigeri	裏回し蹴り	opačný obloukový kop vedený zpravidla patou, či chodidlem
Uširogeri	後蹴り	kop vzad
Zensokugeri	前足蹴り	kop přední nohou

立ち方

Postoje:

Bensokudači	弁足立ち	variace <i>kósadači</i>
Hačidžidači	八字立ち	postoj ve tvaru znaku osm 八
Han zenkucudači	半前屈立ち	poloviční <i>zenkucudači</i>
Heikódači	平行立ち	vysoký postoj s chodidly rovnoběžně
Heikó Sančindači	平行三戦立ち	viz <i>sančindači</i> , ale s chodidly rovnoběžně
Heisokudači	平足立ち	postoj s chodidly u sebe
Kamae	構え	postoj, střeh – vyjadřuje pozici celého těla, nikoliv pouze nohou
Kibadači	騎馬立ち	postoj jezdce na koni
Kókucudači	後屈立ち	postoj s náklonem vzad
Kósadači	交差立ち	postoj se zkříženými nohama
Kumitekamae	組み手構え	bojový postoj
Musubidači	結び立ち	postoj s patami u sebe, ale špičkami šikmo do stran
Nekoašidači	猫足立ち	„kočičí postoj“ – populární název pro nízký postoj s odlehčenou přední nohou původně označovaný jako <i>ukiašidači</i>
Renodžidači	レの字立ち	postoje ve tvaru znaku <i>re</i> レ
Tacu/tači	立つ/立ち	stát/stání, postoj
Sagiašidači	下ぎ足立ち	(okinaw. dialekt) postoj na jedné noze
Sančindači	三戦立ち	postoj z kata Sančin
Seisandači	十三立ち	variace <i>kókucudači</i> v kata Seisan (Gódžú-rjú)
Šikodači	四股立ち	široký nízký postoj
Ukiašidači	浮足立ち	postoj s „plovoucí“ nohou – původní název <i>nekoašidači</i>
Zenkucudači	前屈立ち	postoj s náklonem v před

打撃部位

Úderové plochy:

Aši no kó	足の甲	
Haisoku	背足	nárt
Bošiken	拇指拳	skrčený palec otevřené ruky
Cumasaki	爪先	špičky prstů
Čúkóken	中高拳	
Nakadakaken	中高拳	druhý kloub prostředníku vyčnívající ze sevřené pěsti
Gaiwan	外腕	palcová strana předloktí (někdy také <i>urakote</i>)
Haišu	背手	hřbet otevřené ruky
Haitó	背刀	palcová strana otevřené ruky
Hidži	肘	
Enpi	猿臂	loket
Hiza	膝	koleno
Ippon nukite	一本貫き手	špička prstu ukazováku
Kaikóken	開甲拳	druhé klouby skrčených prstů otevřené ruky
Kakato	踵	pata
Kata	肩	rameno
Keikóken	鶏口拳	
Ipponken	一本拳	„kohoutí zobák“ – druhý kloub ukazováku, který vyčnívá ze sevřené pěsti
Koši	虎趾	
Džósokutei	上足低	část chodila hned za prsty
Kóken	甲拳	hřbet zápěstí
Kumade	熊手	„medvědí tlapa“ – otevřená dlaň s pokrčenými prsty

打撃部位

Úderové plochy:

Naiwan	内腕	malíková strana předloktí (někdy také <i>omotekote</i>)
Nihon nukite	二本貫き手	špičky ukazováku a prostředníku
Seiken	正拳	čelo pěsti – klouby ukazováku a prostředníku
Sokutó	足刀	malíková hrana chodidla
Sune	脛	holeň
Šótei	掌底	
Teišó	低掌	pata dlaně – spodní část otevřené dlaně
Šutó	手刀	malíková hrana otevřené ruky
Tateken	立て拳	svislá pěst
Teccui	鉄槌	
Kencui	拳槌	malíková hrana sevřené pěsti
Ude	腕	paže
Uraken	裏拳	horní strana kloubů sevřené pěsti
Zentóbu (hitai)	前頭部	horní část čela

人体急所图

Mapa citlivých bodů lidského těla

